

Projekt asistenta Policie ČR pro potírání lichvy v sociálně vyloučených romských komunitách

por. Olga Bogdanová,
pracovnice preventivně informační skupiny Policie ČR MŘ Ostrava

V polovině roku 2001, přesně 30.6.2001, došlo v Ostravě – Zábřehu k brutálnímu útoku příznivců hnutí skinheads na skupinu Romů. Dva Romové byli při tomto rasově motivovaném činu zraněni. Policisté během několika dní pachatele zadrželi a zahájili jejich trestní stíhání. V následujících týdnech však i přes veškerou snahu Policie ČR došlo k protestním akcím ze strany romských iniciativ i členů republikánské mládeže. Možná i vlivem medializace celého problému hrozily ozbrojené střety.

Vedení Policie ČR MŘ Ostrava se snažilo těmto konfliktům předejít. Byla svolána schůzka zástupců Policie ČR a představitelů romských iniciativ za přítomnosti pracovníků Magistrátu města Ostravy. Při jednání byli policisté obviněni, že nedostatečně chrání bezpečnost Romů. Otevřeně bylo řečeno, že Romové nevěří v nestrannou činnost ozbrojeného sboru. Z těchto důvodů ředitel MŘ rozhodl, že pro práci s romskou komunitou vyčlení na každém oddělení jednoho policistu. Smyslem této aktivity bylo navázání kontaktu s romskými občany a také snaha pomáhat při řešení problémů nejen ve věcech trestně právních. V září roku 2001 se uskutečnila schůzka s představiteli některých romských organizací. Na schůzce byli představeni určení policisté a předány telefonní kontakty. Po tomto datu však nedošlo k žádnému významnému kontaktu ani komunikaci. Romové neměli žádné podněty a požadavky a ani nebylo zjištěno, že by mezi Romy bylo nějaké povědomí o aktivitách Policie ČR.

Policie začala na rozdíl od minulosti věnovat zvýšenou pozornost problémům Romů žijících v problémových lokalitách. Život v těchto čtvrtích je charakteristický specifickými životními podmínkami a neobývají ho pouze lidé s menšinovou (romskou) etnicitou. Tato místa se většinou vyznačují prostorovým a sociálním vyloučením, uzavřeností vůči okolnímu světu, vysokou nezaměstnaností tamních obyvatel, špatnými hygienickými podmínkami, zvýšenou kriminalitou a dalšími problémy. Mezi obyvateli těchto lokalit a většinovou společností panuje velká komunikační bariéra, která policii policií neumožňovala kvalitní spolupráci. Romové policii nevěřili, měli z ní strach. Policisté zase měli nedostatečné informace o vztazích uvnitř romských komunit. Policistům chyběla znalost jejich kultury, životních strategií a jejich příčin, vazeb v komunitách, ale i taktických postupů pro efektivní práci v takto specifickém prostředí.

V roce 2002 se dostává do povědomí lichva v sociálně vyloučených komunitách a nutnost boje s touto kriminalitou. Lichva se tak stala dalším startérem pochodů, které měly za cíl nejen potírání latentní trestné činnosti, jakou převážně lichva je, ale především prohloubení schopnosti komunikace policie se sociálně vyloučenými skupinami. Pro lichvu v romské komunitě je typické, že jak pachatelé tak oběti jsou převážně Romové.

V listopadu roku 2002 byl sestaven u MŘ Ostrava pracovní tým pod názvem Lichva. Vysoký stupeň nedůvěry romského etnika v policii měl za následek, že policisté velmi těžko získávali jakékoli poznatky. Pokud se jim přesto podařilo nějaké informace zjistit, svědkové i poškození následně měnili výpovědi a trestní řízení se muselo zastavit. Bylo nutné získat u poškozených důvěru a zároveň jim zprůhlednit práci policie. Jako jediným východiskem se jevilo najít prostředníka, který by mohl pracovat s oběťmi lichvy a vysvětlovat poškozeným rizika spojená s půjčováním peněz za nevýhodné úroky. Také by měl objasnit možnosti policie, popřípadě zprostředkovat kontakt s policií nebo jiným orgánem státní správy a samosprávy. Bylo jasné, že prostředníkem nemůže být ani policista ani pracovník obecního úřadu.

V březnu roku 2003 občanské sdružení Vzájemné soužití představilo vedení MŘ Ostrava projekt asistenta Policie ČR. Projekt velmi vhodně doplňoval aktivity policistů. Občanské sdružení vybralo dvě ženy, Romky. Obě absolvovaly standardní kurz pro terénní sociální pracovníky. Jejich činnost v žádném případě neměla být utajena, v komunitě mělo být známo, že obě Romky zprostředkovávají kontakty s policií a mohou obětem vysvětlit možnosti policistů i dalších orgánů činných v trestním řízení.

Pracovní začátky policejních asistentek nebyly v žádném případě lehké. Trvalo řadu měsíců, než romská komunita pochopila, že nejsou donašečky a není jejich snahou ostatní Romy kriminalizovat. Také si musely vybudovat své postavení mezi policisty, i policisté se museli naučit s nimi pracovat. Policejní asistentky začaly provádět společný výkon služby s uniformovanými policisty v nejohroženějších lokalitách. Romové postupně navazovali kontakt s asistentkami a pomalu je přijímali i v domácnostech. Časem se situace změnila a do rozhovorů se zapojují i policisté a dokonce jsou zváni i do bytů. To je velmi důležitý okamžik. Většina Romů se úředním místnostem na obvodních odděleních snaží vyhýbat. Rozhovor na neutrální půdě nebo v bezpečí domova je pro ně přijatelný a jsou k zástupcům státní správy otevřenější. Začala vznikat vzájemná důvěra, protože se podařilo postavit komunikační most, který otevřel cestu k oboustranné spolupráci.

Pan Mgr. Sri Kumar Vishwanathan, předseda sdružení Vzájemné soužití, měl šťastnou ruku při výběru vhodných adeptek pro tuto práci. Potvrdilo se, že pro tuto činnost jsou velmi vhodné ženy. Nejenže mají bezprostřední přístup do komunity a znají její prostředí, ale mohou o samotě komunikovat s Romkami. Právě matky s dětmi bývají nejčastěji oběťmi lichvářů. Asistentky mohly poskytovat podporu, psychickou i právní, rodinám zasaženým touto trestnou činností. Současně umožnily navázání pozitivního vztahu policie s komunitou. I když i dnes smíšená romsko-policejní hlídka v ulicích budí pozornost, Romové už ví, že se nemusí bát. Právě naopak, hledají u této hlídky pomoc a radu.

Činnost policejních asistentek ovšem nezmrzla jen na bodě řešení problematiky lichvy, i když jsou stále aktivní a dále zvyšují právní vědomí mezi komunitou. Podle neoficiálních odhadů se lichva opravdu výrazně omezila. Do popředí se dostávají nové způsoby hospodářské kriminality a na to právě asistentky dokázaly velmi bystře zareagovat. Na konci roku 2004 se objevily signály o poskytování úvěrů romským občanům na základě falešných dokladů. Převážně se jednalo o zhotovení falešných pracovních potvrzení a vyřízení půjček u peněžních ústavů nebo u leasingových společností. Romové přijímali jakoukoli možnost získání peněz. Nevadilo jim, že za zprostředkování smlouvy si podvodník účtoval poplatek ve výši jedné třetiny až poloviny celého úvěru. Nepřemýšleli, z čeho budou úvěr splácet, a často jim ani nedocházelo, že mohou být trestně stíháni. Policejní asistentky se zachovaly opět profesionálně. Začaly s preventivním působením. Vysvětlovali Romům následky těchto nevýhodných půjček a v několika případech policisty upozornily na zcela konkrétní osoby, které obstarávaly nelegální dokumenty a půjčky zařizovaly. Zprostředkovatelé úvěrů nebyli z romské komunity, ale Romy záměrně vyhledávali, protože spoléhali na jejich nízké právní vědomí.

Bohužel se tato mravenčí práce nedá vyčíslit v číslech. Asistentky každý pracovní den, vyjma pátku, který je vyhrazen pro administrativní zpracování, od 11.00 do 15.00 hodin pracují s policisty v terénu. Jejich pracovní doba ovšem 15. hodinou nekončí. Nebývá neobvyklé, že poškození vyhledají asistentky v jejich trvalých bydlištích i ve večerních a nočních hodinách. A zatím nebyl nikdo odmítnut, všem v rámci svých možností pomohly. Samozřejmě, nelze vyhovět v požadavcích, jako je získání bytu či finanční pomoc, ale žádosti o doprovod na policejní služebny, například k výslechu, bývají splněny.

Nedá se přesně spočítat, kolik za tu dobu svého působení provedly rozhovorů, kolikrát poradily. Jedno je však jisté. V praxi se potvrdilo, že jejich práce má smysl a policistům pomohla najít cestu ke komunitě. A nejen to. Obě asistentky jsou jakýmsi poradním orgánem

při řešení problémů. Konzultují se s nimi i vhodné způsoby řešení prohřešků romských dětí, přestupků proti občanskému soužití a veřejnému pořádku. Projednání méně závažných přestupků za účasti policejních asistentek mělo daleko efektivnější dopad než řešení v blokovém nebo ve správním řízení.

Policie v Ostravě se snaží změnit přístup k řešení svých úkolů. I nadále se samozřejmě snaží být nestranná a spravedlivá při zjišťování a zajišťování důkazů pro přestupkové i trestní řízení. Změna se odráží v postojích policistů, ve změně jejich komunikace. Tato změna však v žádném případě neznamená totéž jako zvýšená tolerance ke nezákonnému jednání. Romové sami také museli udělat v některých věcech ústupky, ovšem ukázalo se, že to byly ústupky ve prospěch společného soužití s ostatními obyvateli.

Nemohu tvrdit, že jsme v Ostravě vyřešili problém, který tady je už desítky let. Policie k tomu ani není kompetentní. Ale dokázali jsme pracovat sami na sobě, a společně hledat možnost k vzájemnému porozumění . . . a moře práce máme ještě před sebou. . . .

Největší přínos lze vidět v:

- Usnadnění komunikace policistů s Romy.
- Získávání poznatků o trestné činnosti s možností předcházení konkrétních trestných činů. **V oblasti prevence mají nezastupitelné místo.** Dostanou se tam, kam se policista nemá možnost nikdy dostat.
- Pomoc při řešení méně závažného jednání.
- Pomoc Romům při kontaktu s policií (např. doprovod na obvodní oddělení, zprostředkování výslechu aj.)